

Akikre Oroszhegyen büszkék lehetünk Tamási György olvasókanonok

Oroszhegyen aug. 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén a falu két jeles emberének állítunk méltó emléket: Jánosy József (1801–1885) 48-as honvédőrnagynak és Tamási György (1709–1782) olvasókanonoknak. Köszönetet érdemel, hogy az emlékművek felállításának költségeit felvállalta a helyi önkormányzat és közbirtokosság. Az *Örökségünk* előző számában Jánosy élettörténetét mutattuk be. Most Tamási György kanonok munkásságával foglalkozunk.

A Tamás család eredete

Az első adatunk a családról az 1567-es esztendőből való, amikor az öt évnél régebbi jobbágyok között szerepel Tamás Márton és Tamás Péter.¹ Két év múlva, 1569-ben a Szentlélek és Bogárfalva között folytatott határrendezési perben az 58 családfő között említik Tamás Györgyöt (1546–1604?).² Egy 1602. június 28-án kelt oklevélben Oroszhegy diafalvi részében lakó néhai agilis Tamássy Jánosról tesznek említést, felsorolva szomszédait: Lukács Lőrinc, Gergely, Péter lóföket és Imecs Mátyás szabad székelyt.³ Később a család egyik tagját, Tamás Györgyöt 1655. július 6-án II. Rákóczi György lóföcsíti.⁴ Az 1674-es, 1679-es és 1693-as katonai összeírásokban folyamatosan szerepelnek a család tagjai, majd a Habsburg berendezkedést követően az adóösszeírásokban említik meg Tamás Györgyöt.⁵ A család tagjai napjainkban is nagy számban élnek Oroszhegyen és Székelyvárságon. A faluban ez a család adta a legtöbb egyházi személyt (6 pap).

Tanulmányai, szolgálati helyei

Oroszhegyen született 1709 májusában. Édesapja, Tamás György valószínűleg az 1717-1718-as szárazság és az azt követő éhínség és pestisjárvány áldozata lett, ugyanis az 1722-es összeírásokban már nem szerepel a családfők sorában.⁶ Elemi iskoláit helyben, Vágási János oskolamester irányítása alatt végezte,⁷ majd a székelyudvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban tanult tovább (1722–1727).⁸ Tanulmányait Kolozsváron folytatta a jezsuita gimnáziumban és akadémián 1728 és 1732 között,⁹ majd 1733–1736-ban Nagyszombaton megszerezte a doktori címet.

Pappá szentelését követően 1747-ben már Torján plébános és háromszéki esperes 1758 augusztusáig Kézdi- és Orbaiszékben.¹⁰ 1758. augusztus 28-án megbízatást kap Erdély püspökétől, báró Sztojka Zsigmond Antaltól a gyulafehérvári székesegyház plébánosi teendőinek el-

végzésére. Ugyanebben az évben kanonoki kinevezésre is méltatják. 1764. dec. 3-án olvasókanonoki rangot kap. Báró Bajtay Antal erdélyi püspök kinevezi a gyulafehérvári Papnevelde és Hittudományi Főiskola igazgatójává.¹¹ Öregségére és köszvényes betegségére hivatkozva, 1779-ben lemond a székesegyház plébánosi tevékenységéről.¹² Hosszas betegkedés után 1782. január 2-án éjjel 2 óra körül (73 évesen) szentségekkel megerősítve megtért Istenhez.¹³ Hitvallását Manzador Piusz gyulafehérvári püspöknek már korábban megvallotta: „*Ifjúságomtól kezdve Istennek szenteltem életemet*”.¹⁴ Papsága alatt összesen nyolc püspököt szolgált.¹⁵

Közéleti tevékenysége, adományok

Kurtapatak, 1747. május 8. Kihallgatási jegyzőkönyv az esztelneki orgonáról. A csomortániaiak a másik két településsel, Esztelnek és Kurtapatak községekkel közösen viselik az egyház fenntartásának költségeit. A csomortániaiak azonban csak használói az esztelneki templomnak, de annak fenntartásához nem akarnak hozzájárulni. Így történt az orgona beszerzésével is. A kurtapatakiak komoly összeget ajánlottak a közös cél érdekében, de most nekik is szükségük lenne bizonyos segítségre, amit a csomortániaiak megtagadtak. A kihallgatási jegyzőkönyvet Tibád Mihály kézdiszentléleki plébános és Albert Mihály szentléleki iskolamester vették fel. Tamási György főesperes vette át, majd továbbította a püspöki hatósághoz.¹⁶

Altörja, 1751. május 1. Tamási György háromszéki esperes jelentése báró Sztojka Zsigmond Antal püspöknek. A kézdimartonfalvi református cigány, Incze György és Molnár Zsuzsanna római katolikus személy házasságát felbontották, mely házasság valamikor református szertartás során jött létre.¹⁷

Csíkсомlyó, 1753. Megjelenik a Szent Ferenc által alapított Világi Rend kézikönyve magyar nyelven. Tartalmazza a Harmadik Rend rövid történetét, búcsúit, szabályait, imádságait. Csíkсомlyói kiadása „Tisztelendő Pater Tamási György Theologus Doctornak, Szent Miklós Püspök Patrociniuma alatt vitézkedő Al-Torjai Catholica Ecclesia buzgó Megyéspásztorának, Nemes Kézdi, és Orbai Székek Érdemes Fő ESPERESÉNEK Istenes költségével kinyomtatott”. Vaknyomasos díszítésű bőrkötése a somlyói kolostor könyvkötő műhelyében készült 1753 körül.¹⁸

Székelyszenttamás, 1765. április 11. Szenttamás közösségének kérelme a vikáriushoz 1764. október 25-én. Panaszuk, hogy Lengyelfalva lakossága filiaként tartozzék harmadrésszel segíteni a Szenttamási plébániaház és gazdaság építését és tatarozását. Megjegyzik, hogy Lengyelfalva rendelkezik templommal és kántorházzal, de plébániai lakással nem. Megkérlik a kanonok urat, hogy szólítsa fel a filia híveit a harmadrész beszolgáltatására, vagy tiltsa el a papjukat a szentmise tartásától Lengyelfalván, hogy ne kelljen „...mi nekünk ingyen más falunak Plébánost tartanunk...”. Szeredai Antal nagyprépost a püspök nevében válaszol a levélre, melyben tudatja a lengyelfalviakkal, hogy a „kepe-béli jövedelmeket esztendőnként a Szent Tamási plebanusnak a Constituciók szerént maga Házához Szent Tamásra helljben bé hordani s szállítani” kötelesek.¹⁹

Gyulafehérvár, 1765. május 30. Tamási György kanonok kérése püspökéhez, báró Bajtay Antal Józsefhez. Tolmácsolja a maga és az oroszhgyei hívek kérését templomépítés ügyében. Az oroszhgyei templom a Nagyboldogasszony tiszteletére épült, a falu központi részén található, romos állapotban van. Szükségeltetik kijavítása és megnagyobbitása.²⁰

Székelylengyelfalva, 1765. június 25. A lengyelfalviak levele a vikáriusnak. A szenttamásiak a kántortanítót püspöki engedéllyel saját falujukba költöztették. A lengyelfalvi születésű „mester”, Pál István „nyomoréksága, tudatlansága” miatt alkalmatlan. Kéri, hogy a remetei mester, Major Márton fiát, Mártont (oroszhgyei születésű), aki a „kántori, mint szükséges egyéb tudományokban” jártas, erősítse meg hivatalában.²¹

Gyulafehérvár, 1765. november 21. Az oroszhgyei római katolikus templom újjáépítésének jóváhagyása. Mária Teré-

*Tamási György
Sánta Csaba
szóvatai szobrászművész alkotása*

zia június 18-ai rendelete értelmében az oroszhegyi hívek kérelme a császárnőhöz Tamási György kanonok közbenjárása révén meghallgatásra talált, így engedélyt kaptak a régi templom megnagyobbítására. A templom építése kegyes adományokból, illetve a hívek hozzájárulásával történik. A rendelet november 21-én Hadik András erdélyi katonai főparancsnok és királyi biztos által megerősítettett.²²

Oroszhegy, 1766. május 6. Tamási György pénzbeli hozzájárulása és a hívek önkéntes munkájának köszönhetően megkezdik az 1670-ben épült templom lebontását és egy új építést.²³ A régi „kis helyen” feküdt a falu központjában, előtte fatorony állt, benne két megszentelt haranggal.²⁴ A templom építése négy évet vett igénybe, de már 1768-ban „a Templomot ... meg fedték”.²⁵ A püspöki vizitációkon megjegyzik, hogy falai szilárd anyagból készültek (kő és tégl), oszlopai nem voltak. Erős fedélzete zsindelellyel volt befödve. Hosszúsága 13, szélessége pedig 5 öl. Magas tornyában három megszentelt harang volt. A templomot 1783-ban Batthyány Ignác püspök szentelte fel Mária mennybemenetele tiszteletére.²⁶

Oroszhegy, 1772. A templom tornyába, a régebbi két harang mellé a kanonok Budán öntetett egy négy mázsás harangot, mely a nagyharang szerepét töltötte be. A középső kétmázsás volt, a kicsi, amelyet 1709-ben öntettek, 50 kg-os.²⁷

Hilib, 1773. március 10. Ozsváth János helybéli nemes ember kérelme Tamási György „lector” kanonokhoz. Szegénységben él, nem tudja az egyházat támogatni úgy, ahogyan szeretné. Jobbágya, Tódor Mihály családja „...még a jószág arendáját sem adgyak meg, nem hogj a templomot szegéltene”. Javasolja, hogy a „jószágot”, amiben laknak, adják át a kántornak, mert az „többet szolgál egy forintnál”.²⁸

Felvinc, 1773. május 12. Kihallgatási jegyzőkönyv. A „méltóságos vikárius Úrnak” küldött jegyzőkönyvbe 40 tanúvalomást jegyeznek a „templombéli ruhák”, „portékák” eltűnésével kapcsolatosan. A helyi katolikus kántor testvérét gyanítják, aki ideiglenesen nála lakott. A kántortanítót, Hamar Simont a tanúk vallomásaikban így jellemzik: „a gyermekeket jól tanította, illetlenül nem beszélt”, nem „gonosz életű ember”, „semmi rossz cselekedetét nem láttam”, nem „trágár beszédű ember”, nem „rossz erkölcsű ember”. A plébánossal való viszonyát a következőképpen jellemzik: a pap úgy bánt vele, mint „egy Disznó Pásztorral”. A testvére „aljas szeméj”, aki a templom terítőit, kendőit megpróbálta eladni a helyieknek „fél fertálj égett borért”. A kántor katonasággal kerestette, de nem találták meg.²⁹

Nagyszében, 1775. december 23. Beszámoló Mehnicz Antal és Gergely testvérektől a nekik „interesre” (használatra, kamatoztatásra) kiadott pénzekről. A náluk lévő pénzösszeget „marhával kereskedés” által kamatoztatják. Kérik a kanonokot, hogy a „fejérvári Sokadalmig” várjon az összeg visszafizetetésével, de ha azonnal kellene, az „Inspector Úrnál Búza áraba” lévő pénzből kifizetik. A megígért ezüst gyertyatartókat Bécsből fogják meghozatni.³⁰

Oroszhegy, 1777. Újraépítik a plébániát Tamási György kanonok támogatásával. Méretei: hosszúsága 8, szélessége pedig 5 öl. Két szobája, egy konyhája és egy földalatti pincéje van. A plébániának van csürje, gabonása és két kertje is.³¹

Székelyudvarhely, 1778. július 16. Tamási György kanonok 400 német forintnyi hagyatékáról rendelkezés. 200 forintot hagyott a székelyudvarhelyi gimnáziumnak, azzal a feltétellel, hogy kamataiból az ott tanuló „atyafiai” gyermekeinek bentlakási költségeit fedezzék. Százat „testalt az udvarhelyi tömlöczben detensioban lévő személyekre”, továbbá százat az oroszhegyi plébánosnak, hogy „interesse esztendőnként az Oroszhegyi Parochus által, az Oroszhegyi szegényeknek és ügye fogyottaknak ki osztogassék.”³²

Gyulafehérvár, 1779. december 30. Tamási György kanonok levele gróf Kollonich László püspökhöz. Betegségére hivatkozva kéri a püspököt más helyettes kinevezésére: „Nagyméltóságú Tekintetes és Főtisztelendő Pártfogó Püspök Uram. Nekem legbecsesebb előjáróm. Elgennyesedett lábaim és előrehaladott korom miatt nem egészen tudom személyesen a rámbízott lelkeket szolgálni, plébánosi teendőimet elvégezni. Itt, a Gyulafehérvári parókián 1758. augusztus 28-án Báró Sztolyka Antal Zsigmond Erdélyi Püspöke adta át a plébánosi feladatokat. Folyó év végéig legalázatosabban jelzem, hogy méltóztassék Öméltósága kérésemet elfogadni, és más alkalmasabb személynek átadni.”³³

Gyulafehérvár, 1782. január 5. Végrendeletének pontosítása. Vagyona nagyobb részét szétosztotta az egyházmegye intézményei, illetve kegyelt személyei között. Az oroszhegyi templom és parókia számára adományozott 1000 forintot. A székelyszentmáti templomnak százat. Az oroszhegyi szegény gyermekek taníttatására 100 forintot és a gyulafehérvári papnevelőnek 400 forintot. Neki köszönhető a ma is létező plébániai könyvtár köteteinek nagyobb része, amelyek közül a legértékesebb a Káldi György által 1626-ban lefordított Biblia.³⁴

Mihály Tibor

1. Székely oklevéltár. Székely népesség-összeírások. 1654–1680. Új sorozat. VII. k. Kolozsvár, 2004. 50.
2. Székely oklevéltár. Udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek. 1569–1591. Új sorozat. I. k. Buk., 1983. 16.
3. Az erdélyi fejedelmek királyi könyvei I. Báthory Zsigmond királyi könyvei 1582–1602. (Erdélyi történelmi adatok VII. 3.) Kolozsvár, 2005. 522.
4. Magyar Országos Levéltár. Királyi Könyvek. 1560–1689. XXIX. 620.
5. Pál-Antal Sándor: Székelyszékek a 18. században. Udvarhelyszék 1700–1722 között. II. Marosvásárhely, 2009. 45.
6. Magyar Országos Levéltár. Udvarhelyszék, 1722-es összeírás, raktári szám 12. sorszám 7.
7. Mihály Tibor: Az oroszhegyi Ambrus nemzetség (Székelyföldi családtörténet 1627–2009). Székelyudvarhely, 2009. 97.
8. Mihály Tibor: Havasalaja iskolái. Oroszhegy és Varság iskolatörténete. Székelyudvarhely, 2000. 127, 147.
9. Ferenczi Sándor: A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmegye történeti papi névtára. Bp.–Kolozsvár, 2009. 426.
10. Sávai János: A székelyföldi katolikus plébániák levéltára. I. k. Szeged, 1997. 254, 268.
11. Gyulafehérvári Érseki Levéltár (GYÉL). Püspöki iratok. 1764. LIII, LIV. 20. d. 265.
12. Uo. 1779–1780. CXXIII–CXXIV. 53. d. 395.
13. Uo. 1782. CXLIV. 66. d. 4.
14. Uo. 1773. XCV–XCVI. 34. d. 34.
15. Erdély püspökei: Báró Sorger Gergely 1729–1739, báró Klobusiczky Ferenc 1741–1748, báró Sztojka Zsigmond Antal 1749–1759, gróf Batthyány József 1759–1760, báró Bajtay Antal 1760–1772, Manzador Piusz 1772–1774, gróf Kollonich László 1775–1780, gróf Batthyány Ignác 1780–1798.
16. Sávai János: A székelyföldi katolikus plébániák levéltára. I. k. Szeged, 1997. 252–254.
17. GYÉL. Püspöki iratok. 1750–1751. XXVI. 9. d. 39.
18. Csíki Székely Múzeum Könyvtára, Csikszereda. Ltsz. 1254.
19. GYÉL. Püspöki iratok. 1765. LVIII., LIX., LX. 22. d. 202–353.
20. Uo. 1765. LV., LVI., LVII. 21. d. 135.
21. Uo. 1765. LVIII., LIX., LX. 22. d. 202–353.
22. Uo. 296.
23. GYÉL. Canonica Visitatio. 1824. 33. d. kötés nélkül. 6.
24. Uo. 1721. I. d., I. k. 216.
25. Oroszhegyi plébánia levéltára. Az oroszhegyi római katolikus egyház számadáskönyve. 1788–1863. 1.
26. GYÉL. Székelyudvarhely Kerületének Gyűjtőlevéltára (SzKGY). Plébániai iratok, Oroszhegy. Püspöki leirat. 1851.
27. Uo. 1824. 33. d., k. n. 7.
28. GYÉL. Káptalani levéltár. 1770–1776. 5. d. 8601.
29. Uo. 8612.
30. Uo. 8679.
31. GYÉL. SzKGY. 1851.
32. GYÉL. SzKGY. 1851.
33. GYÉL. Püspöki iratok. 1779–1780. CXXIII, CXXIV. 53. d. 398.
34. Batthyányeum Könyvtár, Gyulafehérvár. XXII. doboz. 68.